

Připadl mi úkol nad jiný bolestný, rozloučiti se jménem České akademie věd a umění s jejím prof. dr. Josefem Šustou.

Dnes se loučíme s mužem, jehož ztráta je pro Českou akademii obětí války nejtěžší. Josefu Šustovi vložil osud na bedra břímh, jakého nenesl dosud žádný president České akademie za celé půlstoletí jejího trvání. Jeho zasvěcení spolupracovníci vědí, že měl po své volbě plán povznésti tuto vrcholnou naši instituci k novým úkolům, učiniti z ní opravdu aktivní vyzařující ohnisko vědy a umění. Ale brzy potom, co převzal řízení Akademie, přišla na náš stát a potom i národ pohroma, která nejen že znemožnila jakýkoli rozvoj Akademie, nýbrž vnutila jí místo tvořivé práce přímo zoufalý boj obranný. Již v tak zvané druhé republice strojily různé živly České akademii úklady, jimiž měla býti přerývána její národní a slovanská tradice. Za t. zv. protektorátu pak sahaly ruce uchvatitelů přímo na kořeny naší národní síly, aby je podřaly a zabránily tak proudění živné mízy kulturní do ochromeného národního tělesa. President Šusta podjal se zápasu o tyto nejdrahší národní hodnoty s obezřelostí a statečností, jaké by sotva kdo jiný z nás byl dovedl tak úspěšně vyvinouti.

Namítne se mi sice toto: S hlediska našeho zahraničního zápasu by bylo lepší dopustiti, aby německá ~~okupace~~/ sekera dopadla i na Akademii a odhalila tak před celým světem lež o nerušeném rozvoji české kultury za okupace. Avšak teprve dnes, po přečtení posledních Šustových projevů si uvědomujeme, že mu nešlo ani tak o hmotné hodnoty Akademie, jako o lidské životy, a to životy národně nejvzácnější, o výkvět

české inteligence, jejíž zničení německá zvůle záměrně připravovala. A tu, v hrůze z dalších obětí se Šusta rozhodl pro svůj obranný postup, při němž nasadil sebe, svou osobu, ba dal vědomě v sázku i vlastní čest, aby zachránil jiné. Zde, před jeho rakví, cituji o tom jeho přímé vyznání, napsané těsně před smrtí. Jsou to slova, která k nám doléhají, jakoby je zde mluvil sám veliký mrtvý:

„Kdo neprožil, s jakými úzkostmi tisíce našich krajně ohrožených inteligentů denně slýchaly výhrůžky Frankovy a Moravcovy, přímo proti nim obrácené, nepochopí, jak nutným se jevilo i v očích nejryzejších vlastenců aspoň trochu usnadnit^{to} postavení těch/kruhů.

Jaké duševní útrapy mne toto hrozné postavení stálo a v jaké zoufalství mne, úplně bezmocného, uvádělo, dovede oceniti jen, kdo ví, že tvrdý režim německý již předem zne-
možňoval jakékoliv ohrazení se a dementi, když svémocně zneu-
žil jména kohokoliv. A k tomu všemu vědomí, že každý krok
~~xxx~~proti mně podniknutý by znamenal nejen další znásilnění
Akademie, nýbrž i stupňování msty na naší vědecké a umělecké
inteligenci vůbec. Cítím se proto před svým svědomím prost
jakékoli viny skutečné kolaborace, čímž nevylučuji ovšem
možnost, že jsem se bona fide v usměrnění svého postupu
mýlil. Jednal jsem však vždy s pocitem, že nemohu jinak.”

Hrdinství není jen státi proti nepříteli na válečném
poli nebo v zápasech mezinárodní politiky, stejné a snad
větší ještě hrdinství jest čeliti zlobě a útisku ve velkém
boji duchovním, beze zbraní a bez možnosti protestu. Neváhám
užítí velkého slova, že prezident Šusta byl pro českou inteli-
genci vědeckou a uměleckou, sdruženou v Akademii, přímo vykupi-
telem, že obětoval svou osobnost, aby chránil nikoli jen naši

svobodu, nýbrž i naši čest. Kdo smí hodit ~~po-rakvi~~ kamenem po rakvi toho, který přinesl oběť největší, které je člověk schopen, za nás za všechny ?

Pane presidente Dre Šusto! Naslouchal jste mi vždy pozorně, když jsem Vám referoval o věcech České akademie -
- dnes poprvé mne neslyšíte, dnes poprvé mi neodpovídáte. Bloudí-li Váš jasný duch ještě na tomto světě, nechať dolehne k němu výraz našeho přesvědčení, že jste se bil za nejkrutější ze všech válek za nás s nasazením všech sil, že jste Českou akademii zachránil, ale sám v nerovném boji na konec podlehl, jako tragický hrdina. Čestť buď Vašemu popelu, sláva Vaší památce!